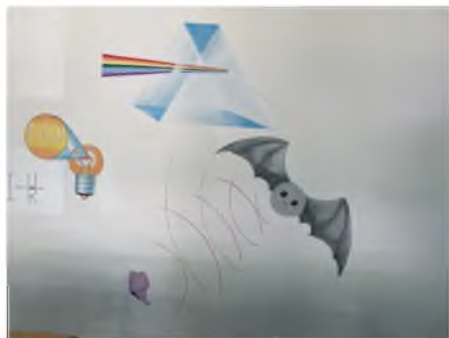

Crtež šišmiša u obnovljenoj učionici fizike

Prošle 2 sedmice u mojoj školi, Gimnaziji "Muhsin Rizvić", u Kaknju održana je volonterska akcija uređivanja kabineta fizike. Volontersku akciju su izradili učenici gimnazije, a podržala fondacija SHL-a. Tokom obnove, pored ostalih crteža odlučili smo nacrtati šišmiša i njegov princip rada ehologacije kao odličan primjer biološkog sonara i prenosa ultrazvučnih talasa. Ovaj jako simpatičan rad nacrtala je učenica Amina Hrustić.

FM

Pećina u Velikoj Tajašnici

U nedjelju 8. 5. 2022. godine, nakon trodnevnog obilaska ranije postavljenih kamera (foto-zamki) za monitoring divljih životinja u prostoru Spomenika prirode Tajan, tročlana ekipa Atomaca (Besim Gurda, Samir Marušić i Admir Bajraktarević) zaputila se u teško pristupačni kanjon Duboke Tajašnice. Cilj je pokupiti podatke sa dvije ranije postavljene foto-zamke ispred Pećine u Dubokoj Tajašnici i u njoj obaviti monitoring šišmiša.

Rezultat monitoringa šišmiša je sljedeći:

Rhinolophus hipposideros - 16 jedinki,

Rhinolophus ferrumequinum - 1 jedinka
Miniopterus schreibersii - 22 jedinke + kolonija (14),

U pukotini u stropu na ulaznom dijelu 1 neidentifikovana jedinka.

Još uvijek nema porodijske kolonije velikih potkovičara koju očekujemo da se pojavi u ovoj pećini.

AB, BG

Kuhija pećina kod Ribića

Prilika da posjetim Kuhiju kod Ribića, u kojoj sam bio prije više od 20 godina, pružila se kad je Marijan Komnenov iz Skoplja došao da potraži nekog pauka nađenog prije više od sto godina. Bilo mi je lakše otići sa njim nego mu objašnjavati. Lijep izlet, on je našao što je tražio, plus jedna pseudoskorpija, a i jedan mali potkovasti šišmiš (*Rhinolophus hipposideros*) u letu. Moguće i neki pećinski crteži, ali to ćemo još vidjeti.

JM

Druga radionica u projektu *Hydrobiidae*

U Vitini smo, na vrelu Vriošnice, upriličili drugu radionicu sa učenicima Osnovne škole Tina Ujevića. Pokazali smo im kako sakupljamo izvorske puževe, kako ih istražujemo, a izložbom fotografija pokazali i druge vodene životinje koje žive u pod-

zemlju. Podijelili smo razglednicu, posebno izrađenu za ovu priliku na kojoj je prikazan endemski puž *Plagigeyeria vrioscicaensis*, baš iz ovog vrela. Više od 70 ovih razglednica otišlo je u BiH i druge zemlje Evrope i svijeta žigosane prigodnim žigom koji je odobrila Hrvatska pošta Mostar.

JM

Čokolada iz Australije

Prijatelj Jasmin Pašić sa kojim sam proveo lijepe dane istražujući šišmiše po Bosni i Crnoj Gori, svratio je u svoju prvu domovinu i sjetio se mene. Između

ostalog donio mi je i čokoladu koja na zanimljiv način upoznaje djecu sa voćnim šišmišima Australije. Na omotu je prikazan voćni šišmiš sa jabukom koja raste u toj zemlji i koja je kao suhi sastojak stavljena u čokoladu. Slično nešto sam vidio na nekom pakovanju mlijeka u Engleskoj gdje se naglašava da su krave pasle na pašnjacima oivičene živicama oko kojih noću love šimiši.

Kad ćemo ovako nešto dočekati na nekom našem proizvodu. Vjerovatno nikada.

JM

Mubarek terenisanje po Zijemlju

Drugi dan Bajrama odlučili smo da bude učinkovit i mubarek, pa smo krenuli terenisati ponijevši bajramsku radost sa sobom, ali sa ne tako jasnim geografskim ciljem. Otišni smo se niz Neretvu, sa nakanom zaviriti malo lijevo, pa malo desno i možda Stocem kao krajnjom tačkom. Čovjek je veliki sanjar, pa samo

Vrelo Livčine

Prekače

Ošljak - vrelo, korito i lokva

snuje, bez da puno toga određuje. Svratimo na vrelo Livač i tu metodom slučajnog sretanja ljudi (a metoda i ljudi su posebna priča), sretnemo momka Haru, lovac po hobbiju, koji nam ponudi (na)vođenje na Zijemlje da nam pokaže neke izvore, bunare i šta sve još ima i nema na kršu na prostoru Zijemlja. Tako Stolac osta san, a Zijemlje posta java.

Zijemlje je prostor koji se prostire duž planinskog prevoja Rujišta i planine Velež, a čini ga nekoliko naselja smještenih po rubu polja skupnog naziva Zijemlje. U austrougarskim kartama je upisano u nešto kraćoj varijanti Zimlje (Gornje i Dolnje), što govori da je zima ovdje *zimljija* u odnosu na dolinu Neretve ili Nevesinjsko polje predjele prema kojima gravitiraju ova naselja. Predio je na visini od 800 do 840 m n/v bez vodotoka, ali ne u potpunosti bez vode. Ima nekoliko izvora koji nisu male izdašnosti, ali se ipak ovdšnjem čovjeku trebalo dovijati kako vodu sačuvati u vrijeme ljetnog sušnog perioda. Posjetili smo tri vrela. Vrelo Prekače je posebno zanimljivo jer je čovjek uz to vrelo u prošlosti izgradio čak oko dvadesetak bunara. Oko desetak bunara se potpuno očuvalo, a oko desetak je potpuno zatrpano na tlu, te su samo vidljivi njihovi obrisi. Svi su kružnog oblika sa dobro ozidanim zidovima, većina bunara je promjera oko 1,5 m, osim dva koji su malo veći. Jedan od njih narušen, pa se ne zna da li je samo lokva, a drugi je tipični kružni bunar sa spiralnim stepeni-

cama. Tu je česma i zidano korito, a voda iz korita odlazi u bunere i tako ih puni vodom. Tu je i veliki betonski rezervoar /čatrnja iz mlađeg 'betonskog doba'. Drugo vrelo je Žeravac, zanimljivog položaja, jer je višojice za 200 m visinske razlike u odnosu na polje, a u geološkoj strukturi sa prisustvom konglomerata. Vrelo je kaptirano za seoski vodovod. Treće vrelo najveće izdašnosti je vrelo Ošljak koje se nalazi na putu sa Rujišta ka Hanskom polju. Ispod vrela je ozidano veliko korito, sa popločanim prostorom okolo, velikim zidom i kaptazom sve građeno od kamena sa naknadnim intervencijama korištenjem betona. Ispod korita je lokva koja je koristila za pojenje stoke.

Ovim brzinskim izletom uvjerali smo se da imamo područje zanimljivo za daljnja istraživanja, posebno šišmiša.

M.Ha.

Izvještaj o kampu "Matinski vis 2022."

U periodu od 11. 5. do 15. 5. 2022. godine, studenti biologije iz različitih gradova Bosne i Hercegovine su imali priliku učestvovati na znanstveno-istraživačkom kampu "Matinski vis 2022." kojeg su organizovali UG "Fojničani" Maglaj i partneri, PD "Vis" Žepče, SNIK "Atom" Zavidovići zajedno sa Udruženjem studenata biologije u Bosni i Hercegovini. Cilj ovog kampa je bio istraživanje flore i faune čiji rezultati bi doprinijeli zaštiti prirode područja Matinskog visa.

Jedna od sekcija je bila i sekcija hiropterologije u kojoj su studenti zajedno sa mentorima vršili mrežarenje, identifikovanje vrsta šišmiša sa tog područja kao i prstenovanje uhvaćenih jedinki. Ovogodišnji rezultati i broj zabilježenih vrsta u odnosu na prethodnu godinu su bili u značajnom porastu, što je doprinijelo zadovoljstvu studenata i organizatora kampa, ali i cilju koji želi da se ostvari. Dodatno je izvršeno postavljanje kućica za šišmiše koje je prethodno napravio Mirko Matijević, domaćin koji je također ustupio smještaj studenata i mentora u planinar-

skom domu.

Nadamo se da će ova istraživanja biti od značaja za zaštitu Matinskog visa kao i da će se nastaviti međusobna saradnja koja će pomoći studentima u njihovom daljem razvijanju u pravcu nauke.

AA

AA-Amina Agić, AB-Admir Bajraktarević, BG-Besim Gurda, JM - Jasminko Mulaomerović, FM -Faris Mušija

---

Impresum:

CKS Newsletter, God. III., Broj 5., april 2022.

ISSN 2637-3041 (print)

ISSN 2637-305X (online)

Izdavač i redakcija: Centar za krš i speleogiju, Sarajevo, Branilaca Sarajeva 30, e_mail:

info@centarzakrs.ba, www.centarzakrs.ba,

Urednik: Jasminko Mulaomerović

Bilten izlazi čim napunimo četiri stranice sa aktivnostima.

Pomoć za Bilten dobrodošla je na broj:

161000021050078 kod Raiffeisen banke d.d.